

Educació

INTERREG III [Programa Europeu], un suport a l'escola en català

Joaquim Pèlach

Avui, a la Catalunya Nord, més de quatre-cents alumnes, de dos a quinze anys, van cada dia a una escola on la llengua habitualment és el català: als patis, a les aules, en la relació amb els mestres. Se senten verbs rossellonins, «jo vingui», «jo arribi»... Als del Principat ens resulta una mica sorprenent llegir la paraula *bourrou* escrit en «francès» amb lletra dubtosa, d'aprenent molt jove. És el resultat de la tossuderia, la fe i la feina de La Bressola. De moment, el seu anar fent pausat i continu ha obert set escoles de primària i, fa poc, ha iniciat el trajecte de la secundària. Si hem de fer cas de la demanda social, l'oferta es queda curta: més de seixanta peticions d'escolarització no s'han pogut atendre enguany, per manca d'infraestructura, no pas de voluntat.

Els alumnes de La Bressola amb els jugadors del FC Barcelona al Camp Nou, el diumenge 3 d'octubre de 2004.

El programa d'accions compartides entre la Diputació, les escoles La Bressola i la UdG és cofinançat per la Unió Europea

Les tres motivacions de La Bressola

Per quines motivacions les famílies de la Catalunya francòfona elegeixen aquestes escoles per inscriure-hi els seus fills? Què hi ha vist d'atractiu i valuós? Què demanen a la institució? Quin tipus de servei esperen?

És possible distingir tres tipus de motivacions:

Una part de les famílies, no pas la majoritària, inscriu els seus fills amb la voluntat palesa de donar-los una educació catalana. Se senten catalans i desitgen que els nens i nenes també s'hi vagin sentint, per la qual cosa creuen convenient l'aprenentatge primerenc de la llengua.

Una altra part de famílies pensen que l'adquisició d'una segona llengua és quelcom enriquidor que els facilitarà l'aprenentatge d'altres llengües en el futur.

Per a un tercer grup l'atractiu es troba sobretot en la pedagogia de La Bressola, on la metodologia rep el suport d'un tracte volgutament personalitzat. Són famílies l'orientació de les quals les porta a la recerca d'un sistema escolar percebut com a més capacitat per preparar els seus fills en una Europa, que, per ara, ningú no pot anticipar amb gaire concreció.

El dibuix d'una proposta escolar, en un escenari com el de la Catalunya Nord, com es pot preveure fàcilment, planteja dificultats de pes, algunes inèdites, sense gaire precedents on pòssin solucions i directrius. Les escoles funcionen en un medi social on el francès és la llengua d'ús, fins i tot en família. Molts dels pares dels alumnes no parlen i alguns ni entenen el català. Es tracta d'un medi escolar molt idiosincràtic, amb problemes i demandes ben específics. No és gens estrany que els mestres, malgrat la seva evident il·lusió, sovint se'n vegin un bull i demanin ajuda a la Universitat de Girona.

Prada del Conflent, curs 2002 / 2003.

HTTP://BRESSOLA.FACMOVIMENT.ORG/

Contactes interfronterers amb frontera al mig

Fa set o vuit anys, un grup de professors de la UdG, carregats d'optimisme i de ganes d'aprendre i ajudar a aprendre, ens manteníem en contacte amb La Bressola i amb les escoles que la institució portava. De tant en tant, un dissabte al matí, en una aula de La Bressola, a Sant Galdric, ens reuníem un bon grapat de persones, mestres i professors de la universitat, per compartir idees i maldecaps, recursos i alguna frustració.

Encara estàvem en el segle XX: eren els cursos 1997-98 i 1998-99. Feia un parell d'anys escassos que les escoles de La Bressola havien estat reconegudes per l'Estat francès (État Français) en el marc del que disposava, o permetia, la llei Debré (1959).

L'ambient de les trobades esdevenia sempre molt agradable. La conversa fluïa plàcida, amb alguna espurna de genialitat de tant en tant, sempre amb bon humor i sobretot amb una actitud acollidora, càlida i alhora crítica. Mai

no dinàvem a l'hora francesa, tot i que algunes vegades prou que ens ho havíem proposat. Inevitablement l'intercanvi s'allargava, de vegades canviant de lloc, fins tard.

L'Escola de Mestres de Girona, des de molt abans, ja havia instal·lat canals de comunicació i cooperació amb les escoles catalanes de la Catalunya Nord. Els anys 80 i de manera alegal aquestes escoles ja participaven en el programa de pràcticum i en el treball conjunt que l'Escola de Mestres propiciava amb les escoles d'infantil i primària de les comarques de Girona. La presència del director/impulsor Joan Pere le Bihan a algunes de les reunions de directors que s'havien iniciat a La Normal en deixava constància. En transformar-se en Facultat de Ciències de l'Educació, amb la creació de la Universitat de Girona, es va continuar el treball comú, especialment des dels estudis de mestre.

Parlàvem de la nostra experiència com a educadors, dels reptes de l'ensenyament en català a la Catalunya Nord, de projectes i il·lusions, sense

perdre de vista allò que ens unia: ajudar els nens i nenes i les seves famílies a viure una escola de qualitat, de molta qualitat, en català.

Que la feina que fèiem esdevenia útil ho prova el fet que les anades i vingudes varen durar dos cursos, sense cap mena d'ajut exterior ni de cobertura institucional.

Aquest programa de treball potser caldria veure'l com una de les peces fonamentals sobre les quals arranca el projecte INTERREG. N'hi ha, però, un parell més que no fóra just oblidar.

El 15 de juliol de 1998 se signà un conveni de col·laboració entre la Universitat de Girona, les escoles de La Bressola, l'Institut Supérieur des Langues de la République Française (ISLRF) i la Diputació de Girona. El conveni facilitava als alumnes de l'ISLRF de Béziers poder cursar assignatures de la carrera de mestre a la Universitat de Girona per tal de millorar el seu coneixement de la llengua catalana d'aquelles persones que volien preparar-se per esdevenir mestres d'alguna de les escoles La Bressola de la Catalunya Nord.

Alhora, des de La Bressola s'impulsava una política d'intercanvis escolars per tal de posar en contacte grups de nens i nenes de la Catalunya Nord amb escoles del Principat, preferentment de la zona nord de les comarques gironines.

Tres instantànies d'ahir per explicar l'avui

La paraula INTERREG, així, escrita en fred, sense adjectius ni complements, probablement no evoca gaire res al lector. Per a nosaltres, pedagogs i mestres que hi hem participat i hi seguim participant, es concreta en accions i escenaris. És el nom que rep un programa de recerca i intercanvi cofinançat amb fons FEDER per la Unió Europea. Des de la Universitat

De dreta a esquerra: Joan Pere Le Bihan, president de La Bressola; Carles Pàramo, president de la Diputació; Joan Batlle, rector de la UdG; Joaquim Pèlach, responsable del Projecte.

ens vàrem sumar a la iniciativa de la Diputació de Girona de sol·licitar un ajut per un valor de 147.723,99 euros que ens permetés un programa d'accions compartides entre la Diputació de Girona, les escoles La Bressola i la Universitat de Girona.

En el món que anem edificant tots plegats a Europa, les coses passen molt de pressa. Avui sortim al carrer milions de persones per dir «no» a una guerra i demà, o al cap de quatre dies, la filera d'assassinats o les imatges de la gana ja són gairebé costum. Si no creem estructures, associacions, projectes, que durin, que transcendeixin la immediatesa del present, no anem enlloc. Molt soroll i poca constància. La imatge de demà condemna la d'avui a l'amnèsia.

La bona voluntat, la il·lusió, la dedicació voluntària o voluntarista, desinteressada, potser són magnífics ressorts per fer néixer projectes: a la llarga, calen xarxes de protecció, estructures organitzatives que

emmarquin i facilitin el que anem fent. INTERREG ens ha ofert i ens segueix oferint un marc de possibilitats, emparat per la Unió Europea i els seus projectes de desenvolupament. La seva divisa (cooperació transfronterera, transnacional i interregional), acull una de les idees centrals de l'educació al llarg de la vida, al segle XXI: comprensió, comprensió, comprensió.

El desenvolupament i l'aprenentatge són processos que avancen en el temps. Es necessita mantenir l'atenció i la direcció del caminar, encara que anem a poc a poc, un pas darrere l'altre.

El conveni

Quan es defineix un projecte com INTERREG i se signa un conveni, solemne, públic, per desenvolupar-lo, normalment és un moment de celebració que es viu amb optimisme. Farem quelcom junts, i durarà un període establert. No farem coses gaire vistoses,

«Els educadors hem oblidat, fins on ha estat possible, que existeix una frontera i ens hem centrat en la comunitat de les persones»

segurament, però anirem essent més savis i, esperem-ho, més feliços.

A la foto, hi apareixen unes persones, darrere les quals hi bateguen institucions de tipus ben divers, cadascuna amb la seva pròpia lògica de treball. Treballar en equip no vol dir fer tots la mateixa feina, tota l'estona. Potser ens trobarem al final per ajuntar les construccions de tots plegats.

Diputació: interessada a promoure intercanvis escolars i culturals de coneixement mutu.

Associació La Bressola: preocupada per la immersió lingüística dels alumnes i docents i per l'intercanvi d'alumnes de la Bressola.

Universitat de Girona: té cura de dissenyar i implementar processos de formació continuada, avaluar innovacions, recercar noves propostes i facilitar beques d'estudis als estudiants de Girona i de la Catalunya Nord.

L'Institut Supérieur des Langues de la République Française: entitat que vetlla per les llengües minoritàries dintre de l'Estat francès i dona suport al projecte.

La signatura d'un conveni suposa el punt final d'un procés de treball, en els quals s'ha acordat un projecte, una anticipació del que farem junts i com ho farem junts. Suposa tanmateix l'inici d'un altre tram de l'itinerari.

La UdG i La Bressola en el marc d'INTERREG

El nostre paper, en el conjunt d'INTERREG, ens convida a treballar en quatre direccions, quatre grans objectius, els quals, com enormes trencaclosques, representen una feina laboriosa d'anar col·locant peces, una darrere l'altra, i encara sense saber mai si encaixaran bé.

El trencaclosques acabat, utòpic, que ens guia, conté quatre trets orientadors:

A. Promoure i desenvolupar les formacions comunes, dissenyar i implementar els primers passos per a l'arrancada d'una formació inicial transfronterera de mestres. Elaborar un estudi de la situació de l'ensenyament del català de cada costat de la frontera.

B. Desenvolupar la formació contínua dels mestres, jornades de divulgació del projecte i seminaris de trobada dels professionals de cada costat de la frontera.

C. Desenvolupar els intercanvis escolars transfronterers entre les set escoles de La Bressola i les escoles de les províncies de Girona i Barcelona.

D. Millora de les tècniques d'immersió dels alumnes.

Assolir finalitats com les que s'expressen en l'apartat anterior demana molta feina, massa, molt més que la que podem fer tots plegats. Però això no significa que puguem quedar-nos aturats.

Un espai de treball a la xarxa Internet

El nostre primer pas fou construir un espai de treball, un instrument que facilités el contacte, la comprensió mútua, i sobretot la col·laboració i l'aprenentatge, de tots, a una banda i a l'altra de la frontera. Les TIC (Tecnologies de la Informació i la Comunicació) ens han proporcionat l'instrument necessari per fer més senzill el treball des de la distància. En aquest «espai» hi podem «penjar» i «despenjar» documents tots els que participem en el projecte. Cada document té un historial que et permet saber les persones que l'han llegit, les modificacions que hi ha fet, etc. Això facilita enormement el treball compartit i el treball en equip.

INTERREG ens ofereix la possibilitat de construir una organització, amb una missió definida i uns recursos personals i materials adients per faci-

Pàgina de l'Espai de Treball a la qual tenen accés tots els que participen en el nostre Projecte INTERREG i que la casa BSCW ©1995-2005 Fraunhofer FIT and Orbi Team Software GmbH cedeix gratuïtament a les universitats.

The screenshot shows the BSCW web interface. At the top, there is a navigation bar with icons and a menu with options like 'Fixer', 'Edició', 'Veure', 'Opcions', 'Anar a', and 'Ajuda'. Below this, there are icons for 'Inici', 'Espai públic', 'Porta-retalls', 'Paperera', 'Addr', 'Agenda', 'Tasks', 'Bkmks', and 'Cas'. The main content area shows a breadcrumb trail: 'Ets a: jpelach / La Bressola / Documents del RAB'. Below this, there is a message: 'Are you interested in instant messaging and a potential integration of IM with BSCW? Please participate in our public questionnaire on instant messaging now!'. At the bottom, there is a table with 5 items:

	Nom	Mida	Creator	Data	Esdeveniments
☐	A Iniciem el RAB	23.0 K	jpelach	2005-02-02 19:15	✕
☐	Graella Resum de comentaris sobre les diferents escoles	34.5 K	jpelach	2005-02-02 19:14	✕ ✎
☐	Proposta per a possible debat intern	29.5 K	jpelach	2005-02-02 19:11	✕
☐	Sessió de treball a Nyils	3.4 M	jpelach	2005-02-02 19:19	✕ ✎
☐	Sessió de treball a Sant Galdric	21.5 K	jpelach	2005-02-02 19:17	✕ ✎

At the bottom of the page, there is a footer: 'BSCW © 1995-2005 FIT and OrbiTeam'.

tar-nos la feina. Hi ha quelcom que es mantindrà en el temps i anirà treballant per tal de créixer en les direccions que hem definit en el projecte. Cadascú la seva, al costat de les altres.

En qualsevol organització hi ha, a vegades ben amagats, molts recursos, sobretot en forma de coneixement. Tothom pot aportar idees; tots els punts de vista són acceptables, almenys com a punts de vista. Els professors de la UdG, els mestres de les escoles, els estudiants universitaris, els governs municipals, els alumnes, les famílies... tothom pot aportar quelcom de savi.

Per recollir-ho i fer-ho a mans de tots ens calia un espai de treball que funcionés sense les limitacions pròpies dels intercanvis cara a cara: Un espai horitzontal, interactiu, on tothom s'hi senti igual d'important, aquí i allà.

Formació contínua

La formació contínua cada vegada més s'orienta cap a l'aprenent com a client, com a propietari del coneixement. És ell qui planifica el que vol

aprendre, d'acord amb les seves necessitats sentides. Comencen a tenir força models d'aquest tipus, sobretot en l'àmbit universitari.

Les escoles de La Bressola es fan preguntes força originals i hi donen respostes tanmateix originals i creatives. Els alumnes sovint no saben català, però el català tampoc és una llengua estrangera que s'aprèn com a segona llengua. Què cal fer? Intervenir molt? No intervenir gaire? On és el punt òptim per facilitar l'aprenentatge dels alumnes?

Els nens i nenes (*nins i nines*) aprenen català en un medi francès. La idea de la classe vertical, per exemple, que estan assajant a La Bressola es basa en l'agrupament d'alumnes d'edats diferents, precisament per tal que els més grans facin de model lingüístic, en certes estones, dels més petits.

Són alguns dels «problemes» que La Bressola ha de considerar i mirar de resoldre. La formació inicial dels mestres en formació serà, ben segur, una ajuda important, però per als que ja estan treballant, la necessitat d'una

formació contínua, horitzontal, en la qual aprendre tots de tots sigui la finalitat, sembla gairebé imprescindible si volem evitar l'esclerosi de l'escola.

Les fronteres

El millor que li pot passar a una frontera és que esdevingui inútil, que no calgui. Hem vist caure el mur de Berlín, vergonyosa frontera, però també hem vist construir altres murs, el destí dels quals, esperem-ho, sigui ser enderrocats, a mesura que les comunitats i les persones ens coneguem, ens escoltem i mirem d'entendre'ns. Heus aquí això que anomenem progrés cultural.

INTERREG és un projecte transfronterer. Els educadors hem oblidat, fins on ens ha estat possible, que hi ha frontera i ens hem centrat en allò que és més important: la comunitat de les persones i, específicament, d'aquelles persones que ens dediquem, a vegades fins i tot amb encert, a facilitar processos d'aprenentatge. Per a això, no n'hi ha de fronteres: aprendre és quelcom universal. Tothom aprèn. La diferència la trobem en les opcions que cadascú pot trobar a mà.

No volem fronteres que ens separin, que ens tallin la mirada entre tots i ens converteixin en els uns i els altres, els de dalt i els de baix, els del nord i els del sud. Si n'hi ha d'haver, de fronteres, que ens ajudin a saber on som i qui som, no pas a decidir quina selecció esportiva és la que hem d'aplaudir.

Les pitjors fronteres es troben al cervell de les persones. Després si voleu es marquen sobre el territori i, esperem-ho, aviat ens podrem oblidar d'on són. A banda i banda de qualsevol frontera hi ha algú com tu i com jo. Segurament cap dels dos hem tingut l'oportunitat de triar el costat on volíem trobar-nos.

Sessió de treball a l'escola Sant Galdric. Perpinyà.

«Si un dia feu un vol per les escoles La Bressola, hi sentireu parlar un català tocat de rosselloní i d'un gironí ferreny i ben definit»

Desenvolupament, paraula clau

En el projecte INTERREG la paraula *desenvolupament* es repeteix amb insistència. Com ens imaginem tots plegats una societat, o un territori, o un grup humà amb un grau de desenvolupament elevat? Com esperem que sigui una societat desenvolupada?

Nosaltres hi volem posar un parell d'indicadors, per entendre'ns: Una societat madura i desenvolupada mostraria dos trets:

A- Cada persona, cadascú, un sol individu, és important. Encara que només sigui 1/40.000.000 del col·lectiu. Cap fracció no és menyspreable.

B- El dret a ser diferent, a aprendre en la direcció que cadascú senti com a important, a esdevenir una persona digna tot i que no s'assembli gaire a la majoria.

INTERREG pensa en aquesta direcció. El seu lema és prou explícit: «Formar-se junts, fer intercanvis per conèixer-se millor». Volem col·laborar per comprendre'ns, compartir, aprendre els uns dels altres, dialogar... i no tant discutir, convèncer, al·lçonar, jutjar... o coses per l'estil.

La nostra vivència

El dia de Sant Jordi, tot passejant per la plaça de Catalunya de Girona, un professor de la UdG saluda, sorprès, un amic. El dia és magnífic i el to festiu. Fa bo de trobar-se. En la petita conversa, però, l'amic assabenta el professor de com van les coses pel seu institut (o *lycée*, si voleu) i li planteja un parell de qüestions de caire pedagògic, les quals seran ajornades, de moment, per tal de poder ser estudiades i ateses en contextos més adients.

L'amic és el responsable del primer centre de secundària a Perpinyà,

Dinar de treball. Escola de Nyjls.

en el qual la llengua vehicular és la catalana. El professor pertany al claustre de la UdG. Entre ells hi ha un relació, un lligam, un projecte compartit, el qual treu el nas fins i tot en moments tan aparentment inoportuns com la fira del llibre de Sant Jordi.

Si feu un volt per les escoles de La Bressola a la Catalunya Nord, hi sentireu parlar català, tocat de rosselloní i, sorprenentment, d'un gironí ferreny i ben definit. Molts mestres d'aquestes escoles han estudiat a la UdG, alguns han pogut fer les seves pràctiques a La Bressola i, no és gens estrany, s'hi han quedat, almenys una estona.

Tanmateix no sorprèn gaire trobar-se amb estudiants francesos a Girona: hi completen els seus estudis universitaris fets a França, en francès. A poc a poc les fronteres es van esborrant; nosaltres no estem gaire interessats a repintar-les. El pas gros, però, l'assolirem quan deixem de portar-les al cap.

És evident que tot això no és casual; té la seva història. S'ha construït pas a pas, graó a graó, al llarg de molt temps. La primera escola catalana de La Bressola ha complert de llarg les bodes de plata. Les vàrem celebrar a Perpinyà l'any 2003. Són vint-i-cinc anys de recorregut, des d'una aula situada en un local privat cedit per Lluís i Violeta Barriere al Km 1 de la carretera d'Elna a Perpinyà, on feia de mestra Úrsula Ferrer, fins avui, amb set escoles obertes i un centre d'ensenyament secundari. En aquesta aventura hi ha soterrada, silenciosa, la feina de molta gent, molts mestres sobretot, que ja ens anem esborrant les fronteres del cap.

Joaquim Pèlach i Busom

i l'equip de recerca de la UdG:

R. Casadevall Busquet,

M. González Bautista,

M. D. de Ribot Mundet,

M. Tesouro Cid

i J. L. Tejeda Martínez.